

KİTLE İLETİŞİM ARACI OLARAK İNTERNET VE HUKUK İLİŞKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Ebru ÇETİN*

Öz

İnternet yaşamın her alanında değişikliklere neden olmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojileri sadece ulusların değil, uluslararası toplum yaşamını da etkilemektedir. Bu değişimler hukuk alanında da kendisini göstermektedir. Bu çalışmada kitle iletişim aracı olarak internetin, hukuk ile ilişkisi incelenmeye çalışılacaktır. İnternet özgürlüğü bağlamında ortaya çıkan sorunların çözümünde, hukukun işlevi ve yeri genel olarak tartışmaya açılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İnternet, Kitle iletişim basın özgürlüğü, İfade özgürlüğü, Hukuk

The Relationship Between The Law and Internet as A Mass Communication Tool: The Case of Turkey

Abstract

Internet causes changes in all areas of life. Information and communication technologies are not affects only the nation, but also the international community life. These changes manifest themselves in the field of law. In this study, the Internet as mass media, will be examined in relation to the law. The resolution of issues arising in the context of Internet freedom, the function of the law and place will be discussed in general.

Keywords: Mass Communication, Internet, Freedom of press mass communication, Freedom of expression, Law

Giriş

İnternet'in özellikleri ve olanakları incelendiğinde, bireyler arasında iletişimi sağlayan bir araç ve ortam olduğu görülmektedir. İnternet yolu ile iletişimin çok yönlü olması, anında bilgi ya da fikir paylaşımını mümkün kılmakta, toplumsal dinamizmi oluşturan bir etkileşimi de yaratmaktadır.

---

* Yrd. Doç. Dr, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü
ebrucetin94@yahoo.com
Makale Gönderim Tarihi: 16.12.2015, Kabul Tarihi: 07.04.2016

İnternet, son yüzyılın en önemli buluşlarından biri olarak bireyin hayatını kolaylaştıran en büyük araçlardan biri durumuna gelmiştir. Günümüz dünyasının iletişim ağlarından biri olan internet ile bireyler arası bilgi paylaşımı kolaylaşmış ve dünyanın herhangi bir noktasından elde edilen bir bilgiye çok rahatlıkla ulaşılabilir hale gelmiştir. Son yıllarda kitle iletişim aracı olarak kabul edilen internet, ekonomik, sosyal, kültürel, teknik ve psikolojik sorunların yanında bireyleri doğrudan ilgilendiren hukuki sorunları da ortaya çıkarmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler hukuk sistemini de etkilemektedir. Hukuk sistemi doğası gereği daha durağan ve yavaş gelişme kaydeden bir yapıya sahiptir. Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişim ve değişimin çok hızlı olduğu düşünüldüğünde, teknolojinin ortaya çıkardığı her yeni soruna, hukuk sisteminin anında ve hızlı çözümler bulması oldukça zordur. Bilişim, internet ve teknoloji ile ilgili her hangi bir kanunun hazırlanma sürecinde, mevcut olan sorunun farklı ve yeni boyutları ortaya çıkabilmektedir.

Bu çalışmada kitle iletişim aracı olarak ele alınan internetin, hukuk ile ilişkisi incelenmeye çalışılacaktır. Günümüzde internet aracılığı ile işlenen suçların çeşidi ve kapsamı çok geniş olmakla birlikte, gün geçtikçe daha karmaşık bir duruma geldiği görülmektedir. Kitle iletişim ve internet özgürlüğü bağlamında ortaya çıkan sorunların çözümünde, hukukun işlevi ve yeri genel olarak tartışmaya açılacaktır.

Kitle İletişim ve İnternet

Günümüzde teknolojik gelişim ve değişimin sonucu olarak, iletişim araçları bireyler arası iletişime hız ve kolaylık sağlamaktadır. Kitle iletişimin etkileri toplumdan topluma değişebilmektedir. Bunun temel nedeni ise her toplumun yapısı, kurumları ve değişim hızının farklı olmasıdır. Küreselleşme, okuryazarlık oranı, gelişmişlik düzeyi, tekelleşme ve devletin yönetim biçimi gibi pek çok etken, kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki etkisini değişik boyutlarda tartışılabilir duruma getirmiştir. Bunun yanında, kitle iletişim araçları toplumların diğer kültürlerle daha yakın etkileşim kurmalarına da olanak sağlamaktadır. Böylelikle diğer kültürlerin farkında olan ve etkileşime geçen bireyler, edindikleri bilgilerini bireysel ve toplumsal ilişkilerinde birbirlerine aktarabilmektedirler

“Kitle iletişimi” veya “Kitle haberleşmesi”, kitle iletişim araçları adı verilen basın, radyo-televizyon, sinema filmleri, videobantları ve internet ile yapılan her türlü yayınları kapsayan bir kavramdır. İngilizce “Mass Communication” deyiminin çevirisi olarak dilimize “Kitle Haberleşmesi” şeklinde giren bu deyim zamanla yerini aynı anlama gelen “Kitle İletişimi” deyimine bırakmış ve konuyla ilgilenenler tarafından yaygın biçimde benimsenmiştir (İçel,2015: 42).

Kitle iletişim araçları, ülke ve dünyada meydana gelen olaylar, gelişmeler ve değişen şartlarla ilgili bilgi vermek suretiyle, ülke ve dünya sorunlarının toplum ve bireyler tarafından öğrenilmesini, bu sorunlar konusunda toplumsal görüş oluşturulmasını sağlamaktadır. Bu işlev, kitle iletişim araçlarının habere esas olacak olay, fikir ve gelişmeye ulaşmalarını, bunları üretmelerini ve yaymalarını içermektedir (Güz, 2005:14). Kitle iletişim araçları dünyadaki değişim ve gelişimlerden gerekli payı almakta, bireysel ve toplumsal yaşamı önemli ölçüde etkilemektedir. Küresel bir olgu haline dönüşen kitle iletişim araçları, gündelik yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. "İnterneti diğer kitle iletişim araçlarından ayıran özellik, çok fazla miktarda enformasyonu aynı anda aktarabilme ve kullanıcının geri dönüşümde bulunabilme olanağına sahip olmasıdır" (Binark, 2007: 21). Son yıllarda internet kullanımının artması yeni bir kitle iletişim sürecinin çok yönlü olarak ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Türkiye'de bilgisayar ve internet kullanım oranları 2015 yılı Nisan ayında 16-74 yaş grubundaki bireylerde sırasıyla %54,8 ve %55,9 dur. Bu oranlar erkeklerde %64 ve %65,8 iken, kadınlarda %45,6 ve %46,1'dir. Bilgisayar ve internet kullanım oranları, 2014 yılında ise %53,5 ve %53,8 olarak hesaplanmıştır. İnternet kullanım amaçları dikkate alındığında, 2015 yılının ilk üç ayında internet kullanan bireylerin %80,9'u sosyal medya üzerinde profil oluşturma, mesaj gönderme veya fotoğraf vb. içerik paylaşırken, bunu %70,2 ile online haber, gazete ya da dergi okuma, %66,3 ile sağlıkla ilgili bilgi arama, %62,1 ile kendi oluşturduğu metin, görüntü, fotoğraf, video, müzik vb. içerikleri herhangi bir web sitesine paylaşmak üzere yükleme, %59,4 ile mal ve hizmetler hakkında bilgi arama takip etmiştir (Tüik, 2015).

Bilgisayar teknolojilerinde hızlı gelişmeler sonucunda bilgisayar sistemleri ve internet hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Bireyler sosyal iletişimi, alışverişi, birbirleri ile kişisel iletişimini, duygularını paylaşmayı, arkadaşlıklarını, dostluklarını, ticari ve ekonomik işlerini bilgisayarlar ve internet aracılığı ile gerçekleştirmektedirler. Bilgisayar ve internet kullanımının gündelik ve çalışma yaşamında yaygınlaşması, beraberinde birçok sorunu da getirmiştir. Bilgisayar ve internet kullanımının birçok yararlı yönlerinin dışında bir suç işleme aracı olarak kullanıldığı görülmektedir.

İnternet Aracılığı ile İşlenen Suçlar

Yeni iletişim teknolojileriyle yeraltı diye adlandırılan suç örgütleri, terör grupları ve ayrılıkçı güçler yeni organizasyon ve iletişim sistemleri geliştirmekte, bu araçlarla küresel bir tehdit düzeyine ulaşmaktadır. Hızla gelişen yapısı ve

yaygınlaşmasıyla internetin denetimden uzak yapısı, illegal pek çok kişi ve oluşumun yeni buluşma alanı olmaktadır (Kır, 2008:81).

İnternet ve bilişim araçlarının kullanımındaki artış, bazı alanlardaki suç işleme oranlarını artırmıştır. Bilginin, çok sayıda ve hızlı bir şekilde elde edilmesi, depolanması ve daha sonra yine çok hızlı olarak yayılması, bu bilgilerin kontrol imkânını azaltmaktadır. Bu şekilde kontrol altına alınma zorluğu ve bilgisayar kullanımında anonimlik, suça yönelik elverişli bir ortamın oluşmasına yol açmaktadır.

İnternet aracılığı ile işlenen bu suçlar TCK ve diğer özel ceza kanunlarında tanımlanmış bulunan suçlar olup, bu suçların internet aracılığı ile işlenmesini ifade eder. Bu yönüyle internet suçları, genel suçlardan ayrı niteliklere ve yapısal farklılıklara sahip değildir. Zira internet, bazı suçların işlenişinde bir araç olarak kullanılmakta, bu suçlarla diğer suçlar arasında nitelik ve nicelik yönünden bir fark yaratmamaktadır. Bu bakımdan farklılık sadece suçun işleniş şekli, kullanılan araç ve belki de ceza sorumluluğunun türü bakımındandır. Bu durum ise, suça etki eden bir sebep olarak kabul edilebilir (Özbek,2002:107).

Çağımızın en önemli buluşlarından olan internetin yararları yanında bazı zararlarının da olması kaçınılmazdır. Bu zararlardan en önemlisi internet aracılığı ile işlenen suçlardır. Dolandırıcılık, sahtekârlık, kumar, tehdit, taciz, hakaret ve daha birçok suç günümüzde internet aracılığı ile işlenebilmekte ve çok daha geniş kitleleri mağdur edebilmektedir. Teknolojinin gelişmesi ile beraber artış gösteren internet suçları, “teknolojinin yardımı ile genellikle sanal bir ortamda kişi veya kurumlara maddi veya manevi zarar vermek” olarak tanımlanabilir. Bu alanda yapılan ve suç olarak tanımlanan ihlaller; bilgisayar suçu; bilgisayarla ilgili suç; internet suçluluğu; elektronik suç; bilgisayar vasıtası ile işlenen suçlar; bilişim suçları ya da suçluluğu; bilişim ihlali gibi değişik terimlerle ifade edilmeye çalışılmaktadır” (Yıldız, 2007: 21). Bilişim ortamında işlenen suçları tanımlamak için kullanılan kavramların çeşitliliği, bireylerin bu konu üzerindeki kafa karışıklığını artırmakta ve tek bir kavram altında toplama ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır.

Bilişim teknolojileri ile işlenen suçlar için uluslararası hukukta “cyber crime” kavramı kullanılırken, Türkiye’de “siber suç” olarak kullanılmaya başlanmıştır. Türkiye’de internet ve bilgisayar ağları aracılığı ile işlenen suçlar için genel bir kavram kullanma konusunda halen görüş birliği bulunduğu söylenemez.

En basit şekliyle siber suç, siber uzayda işlenen suç olarak tanımlanabilir. Fakat bu tanımlama, siber suçların tasnifine ilişkin olup suçun niteliğini ortaya koymamaktadır. Siber suç terimi, esasen bir bilgisayar sistemi veya ağı aracılığı ile bir bilgisayar sistemi veya ağına karşı gerçekleştirilen eylemler anlamına gelmektedir(Koca,2003:789). “Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi”^{†*} internet ve bilgisayar ağları aracılığı ile işlenen suçlara ilişkin ilk uluslararası sözleşme olarak 2004 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu konuyla ilgili ilk ve tek düzenleme olan bu sözleşmede kullanılan “siber suç” kavramı, uluslararası hukukta da yaygın olarak kullanılmaktadır.

Siber suçların küresel dağılımına bakıldığında Türkiye 9. Sıradadır. 2014’de Türkiye’deki bilgisayarların %45’i saldırı kurbanıdır. Türkiye siber saldırılara kaynaklık eden ülkeler arasında %4,7’lik pay ile dünya 3. durumundadır. Lisanssız yazılım kullanımının yüksek olması, evlerde kullanılan bilgisayarlarda ve akıllı cep telefonlarında büyük ölçüde anti-virüs koruma programları kullanılmaması, özellikle akıllı cep telefonu uygulamalarının kullanımının hızla artmasının da bir sonucu olan bu durum aynı zamanda Türkiye’yi hedef ülke haline getirmektedir (Atalay,2015:11).

Türkiye’de bilişim ve iletişim sektörünü düzenleyen ve denetleyen üst kurul olarak Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK)’na bağlı faaliyetlerini sürdüren Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB), internetin bilinçli ve güvenli kullanımına yönelik yapmış olduğu bilinçlendirme faaliyetlerinde internetin risklerini dokuz başlıkta incelemiştir. Bunları; yanlış ve/veya zararlı bilgiye erişim, siber zorbalık, sanal dolandırıcılık, kişisel bilgilerin paylaşımı, zararlı yazılımlar, pornografi/çocuk istismarı/fuhuş, oyun ve internet bağımlılığı, yabancılarla çevrimiçi ve çevrimdışı iletişim ve şiddet/nehret/ırkçılık faaliyetleri olarak ifade etmiştir (Çubukçu, Şahin,2013:148).

Bilişim suçları ya da siber suç ile mücadelede uluslararası işbirliği olmadan başarılı olmak mümkün değildir. Bunun yanında yasalar tarafından alınan önlemler ile birlikte daha kalıcı bir çözüm yolu olarak, siber etik ya da bilişim etiği kapsamında sanal âlemde davranış kuralları konusunda özellikle genç kuşağın eğitimi konusuna öncelikli olarak yer verilmelidir. Günümüz internet çağında, sanal iletişim ve internet özgürlüğü ile gerçek yaşama ilişkin iletişim ve özgürlükler arasındaki çatışmanın ortadan kaldırılması gereklidir. Bunun için de üç önemli konunun özellikle ele alınması ve bununla ilgili çalışmaların yapılmasının yararlı olacağı açıktır. Bunlardan birincisi; bireyler üzerinde eğitim yolu ile farkındalık yaratılması, ikincisi uluslararası işbirliği yolu

---

* Sözleşmenin tam metni için bkz.<http://conventions.coe.int/treaty/EN/cadreprojects>.

ile teknolojik önlemlerin gerçekleştirilmesi, üçüncüsü ise hukuksal alt yapının oluşturulmasıdır. İnternetin doğru, etkin ve güvenli kullanımı bilincinin toplum genelinde oluşması için sadece devletin değil aynı zamanda toplumdaki sivil toplum kuruluşlarının, özel girişimlerin, işletmelerin ve üniversitelerin de üzerine çok önemli görevler düşmektedir.

Bireylerin interneti sınırsız bir özgürlük alanı olarak görmesi, suç kapsamına giren davranışlar ve güvenlik konusunda sahip oldukları bilgilerin yetersizliği, internet aracılığı ile işlenen suçların oranını artırdığı söylenebilir. Kitle iletişim araçlarını kullanırken özgürlüğün sınırlarını ve ne anlama geldiğinin ayrıntılı olarak tanımlanması gerekmektedir. Bununla birlikte, eğitim, iletişim, ticaret, eğlence, hizmet gibi özellikleri bulunan ve dünyadaki en çok kullanılan kavramlardan biri olan internetin faydalarını yok sayıp sadece zararlarını ön plana çıkarmak, interneti suç ile özdeşleştirmek de doğru bir yaklaşım olmamaktadır.

Kitle İletişim ve İfade Özgürlüğü

İletişimin doğal gelişim süreci içerisinde, gerek iletişimin şekli ve içeriği, gerekse kullanılan araçlardan hareket edilerek birçok özgürlük ve hak kavramı ortaya çıkmıştır. Bunlar, düşünce özgürlüğü, ifade özgürlüğü, yazma özgürlüğü, yayınlama özgürlüğü, basın özgürlüğü, radyo ve televizyon özgürlüğü, internet özgürlüğü, iletişim özgürlüğü ve haber alma ya da verme hakkı gibi kavramlardır. Bu hak ve özgürlüklerden bir kısmı, tarihsel süreç içinde icat edilerek ortaya çıkan bazı yeni araçlarla ilintili olmakla beraber, bir kısmı da değişen ve gelişen özgürlük anlayışı sonucunda terminolojide yerini almıştır (Dönmezer, 1976: 10).

“İletişim özgürlüğünü kavramsal olarak ele aldığımızda, kitle iletişim araçlarını kapsayan iletişim özgürlüğünün esası, düşünce ve bunları açığa vurma özgürlüğüdür. İletişim özgürlüğünün çerçevesi ve sınırları, düşünce ve ifade özgürlüğü ile çizilmiştir. İletişim özgürlüğü demokrasinin en temel ilkelerinden biridir. Aynı zamanda ifade özgürlüğü olarak tanımlanan iletişim özgürlüğü diğer temel hak ve özgürlüklerin ve bu haklardan yararlanmanın vazgeçilmez ön şartıdır” (Akkanat, 1996 :173).

İletişim özgürlüğünün temel öğeleri; (İçel, 2015:92-96)

-Haber, düşünce ve kanıları serbestçe öğrenebilmek ve toplayabilmek hakkı: Yurttaşlar bakımından haber alma hakkını, yayın mensupları yönünden ise haberlere ulaşmak ve haberleri toplamak hakkını içermektedir. Bu olanak olmadan gerçek anlamda iletişim özgürlüğünün varlığı ileri sürülemez.

-Düşünce ve kanıları serbestçe açıklayabilmek hakkı: Temel hak ve özgürlükler arasında düşünce ve kanaati açıklama özgürlüğünün önemli bir yeri bulunmaktadır.

-Haber, düşünce ve kanıları serbestçe yayabilmek hakkı: İletişim özgürlüğünün bir gereği olarak haber, düşünce ve kanıları serbestçe yayabilme hakkının olması gerekir. Bu hak Anayasanın belirli maddelerinde açıkça nasıl olacağı hükme bağlanmıştır.

Kitle iletişim özgürlüğü, günümüzde önemli konulardan biri olan ifade özgürlüğünün önemli öğelerinden biridir. Kitleli iletişimin bireysel iletişim karşısında artan etkinliği bu konunun ayrıntılı olarak ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi, ifade özgürlüğünü korumaktadır. Bu maddenin birinci paragrafına göre, herkesin ifade özgürlüğü hakkı vardır. Söz konusu hak, kamu makamları tarafından müdahale olmaksızın ve ulusal sınırlar dikkate alınmaksızın, görüşlere sahip olma ve bilgi ve düşünceleri edinme ve bunları yayma özgürlüğünü içerir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi devletlerin radyo, televizyon ya da sinema işletmeciliğinin izne veya ruhsata bağlanması isteminde bulunmalarına engel teşkil etmemektedir. Sözleşme'nin ilgili maddesinin ilk paragrafı incelendiğinde: - Görüşlere sahip olma özgürlüğü, - Bilgi edinme özgürlüğü, - Düşünceleri edinme özgürlüğü, - Bilgileri yayma özgürlüğü, - Düşünceleri yayma özgürlüğü, güvence altına alınmış olan haklardır.[‡]

1982 Anayasasının 25. ve 26. maddeleri iletişim özgürlüğü ile yakından ilişkili olan düşünce özgürlüğünü düzenleyici hükümleri kapsamaktadır. Anayasanın 25. maddesi "Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz" demektedir. Anayasanın 26. Maddesi ise "düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" başlığı altında bu özgürlüğün dinamik yönünü ayrıntılı olarak düzenlemiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası incelendiğinde "düşünce ve kanaat hürriyeti" ile "düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" nin iki ayrı madde altında incelemektedir. Okumuş'un görüşüne göre ifade hürriyetinin iki ayrı madde altında düzenlenmesi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi sistemine benzemektedir; Anayasadaki 25. madde AİHS madde 9'a, 26. madde ise AİHS madde 10'a karşılık gelmektedir. İfade özgürlüğünün Anayasa'da iki ayrı özgürlük olarak düzenlenmesinin gerekçesi 25. maddede korunan özgürlük ile 26. maddede korunan özgürlüğün içerik ve nitelik olarak birbirinden farklı olmasıdır. Düşünce ve kanaat özgürlüğü mutlak hak niteliğindeyken düşünceyi

---

Ayrıca sözleşme metinlerinin İngilizce ve Fransızca orijinal metinleri için AİHM'nin www.echr.coe.int adresindeki web sitesine bakılabilir

yayma ve açıklama özgürlüğü mutlak hak niteliğinde değildir (Okumuş,2007:136).

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 19. maddesinde "Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak hakkını gerekli kılar" hükmü yer almaktadır. Bu maddedeki "her yoldan araştırmak" ifadesi kitle iletişim araçlarını kapsamakta ve kitle iletişim özgürlüğü sınırları içine girdiği görülmektedir.

Kitle iletişiminin 20. yüzyılda ulusal sınırları aşarak uluslararası alanda da kendini hissettirmesiyle birlikte çeşitli uluslararası kuruluşlar da kitle iletişim özgürlüğü konusunda çalışmalar ve düzenlemeler yapmışlardır. İnsanların tüm dünyanın sorunları ile her geçen gün daha çok ilgilenmeye başlaması ve bu sayede kitle iletişiminin uluslararası hal alması, kitle iletişim özgürlüğünün iç hukuk hükümlerinin yanında, uluslararası güvence altına alınması gereğini de doğurmuştur (İçel ve Ünver, 2005: 29). Ulusal ifade özgürlüğü kısıtlamaları sadece uygulandıkları ülke sınırları içinde geçerli olurlar. Fakat internet ve bilginin akışı küreseldir. Bir ülke yasalarınca yasadışı ilan edilen içerik kolaylıkla benzer yasaklamalar olmayan bir başka ülkeye transfer edilebilir. Kendi ülkelerinde yasaklı olan kişiler düşüncelerini internet üzerinden savunmaya devam edebilirler. Kısaca, internet içeriğini düzenlemek konusunda tek tek ülkeler temelinde değil de uluslararası örgütler temelinde çözümlere ihtiyaç olduğu açıktır (Batır, 2005: 170). Gelişen bilgi teknolojileri sayesinde, kitle iletişim araçları içinde sayabileceğimiz internet aracılığı ile bireye yönelik hak ve ihlallerin artması tüm dünyada çözümlenmesi gereken bir sorun olarak ortaya çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır.

İletişim özgürlüğünün temel öğeleri olan haklar sınırsız değildir. Bununla ilgili olarak kanun koyucular, hak sahiplerinin iletişim özgürlüğüne ilişkin haklarını kötüye kullanmasını önleme amacı ile çeşitli hükümler ile düzenlemeleri gerçekleştirmişlerdir. Kitle iletişim özgürlüğünün sınırlandırılması aynı zamanda kitle iletişim özgürlüğünün kapsamını da belirlemektedir. Günümüzde kitle iletişim özgürlüğünün sınırlandırılması konusunda da farklı görüşler bulunmaktadır. İfade ve iletişim özgürlüğünü ihlal eden ve çelişen uygulamaların hukuki düzenlemeler içinde de gerçekleştiği görülmektedir. Hukuki düzenlemeler içerisinde ifade özgürlüğüne müdahale eden bazı maddelerin açık olmaması, keyfi uygulamaları da beraberinde getirme tehlikesini barındırmaktadır. Bazı uygulamalar, bireyleri hukuka aykırı veya zararlı içerikten korumaktan daha çok bireylerin haklarını ihlal etmekte ve

İnternet'in amacına ve ruhuna tamamen aykırı bir içeriğe büründüğü görülmektedir.

İnternet Özgürlüğü

İnternetin bu kadar yaygın olarak kullanıldığı günümüzde, sınırsız bir özgürlük alanı olarak görülmesi ve özgürlüğün sınırlarının çizilememesi de ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kitle iletişim aracı olarak nitelendirilebileceğimiz internetin, diğer kitle iletişim araçlarından farklı özelliklerinin olduğunu kabul etmek gerekir.

İletişim özgürlüğünün farklı bir boyutunu ifade etmek üzere, haber ve düşüncelerin bilişim teknolojisinin ortaya çıkardığı, son kitle iletişim aracı olan internet aracılığı ile kitlelere ulaştırılması özgürlüğü "İnternet özgürlüğü" olarak tanımlanmaktadır. İletişim özgürlüğü kavramı, haber, bilgi düşünce, inanç ve tutumların ortak semboller aracılığı ile gönderilmesi ve alınması sürecinde bireyler ve gruplar arasında veri akışını sağlayan tüm kitle iletişim araçlarını kapsayan bir anlama sahiptir (Sınar,2001:48).

İnternet aracılığı ile haber, bilgi ve düşüncelerin diğerlerine(kitlelere) ulaştırılması ve diğerlerince serbestçe ulaşılabilmesi internet özgürlüğünün önemli öğelerinden biridir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) internetin, düşüncelerin ifadesini sağlayan ve bünyesinde diğer kitle iletişim araçlarından farklı özellikler taşıyan kitle iletişim araçlarından biri olduğunu kabul etmektedir. İnternetin diğer kitle iletişim araçları karşısındaki farklılıkları, internet yayınlarının da farklı mevzuat hükümleri ile düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır (Zengi,2014:62). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) düzenlediği hak ve özgürlüklerin korunması konusunda asıl yetkiyi ulusal makamlara vermektedir. Ancak ulusal makamların, somut olaya göre genişliği veya niteliği değişen takdir yetkisi, Mahkemenin denetimine tabidir (Zengi,2014:80).

Özgürlüğünün en önemli unsuru, kişilerin İnternete erişim özgürlüklerine müdahale edilememesidir. İnternette web sayfasına veya e-posta adresine sahip her birey yayın yapabildiği için ön denetimin mümkün olmadığı, ancak suç işlendikten sonra İnternet suçunun cezalandırılabilceği unutulmamalıdır (İçel, Ünver,2005:9).

İnternet'teki faaliyetlerin "dokunulmazlık ayrıcalığına" sahip olması gerektiğini savunanlar, internetin ülkelerin hukuk sistemlerine tabi olduğu takdirde, bu sistemlerin hatalı hükümleri ile özgürlüğünün ve büyüme hızının sınırlandıracağını, oysa kendi haline bırakılırsa zaman içinde kendi içinde yazılı olmayan bir kurallar bütünü oluşacağını iddia ederler. İnternet'in hukuk sisteminin denetimine girmesi gerektiğini iddia edenler ise, internetin

denetlenmediği takdirde çok ciddi suçların işlenebileceği bir platform olabileceğini ve dünya üzerinde tüm faaliyetler bir hukuk sisteminin denetimine tabi iken, internetin bu çerçevenin dışında bırakılması için hiç bir sebep olamayacağını savunmaktadırlar(Analay, Gülşen,2006).

Türkiye’de 5651 sayılı yasa, internetin önemli aktörlerinden olan içerik sağlayıcı[1], yer sağlayıcı[2], erişim sağlayıcı[3] ve toplu kullanım sağlayıcıların [4], yükümlülük ve sorumlulukları ile internet ortamında işlenen belirli suçlarla içerik, yer ve erişim sağlayıcıları üzerinden mücadeleye ilişkin esas ve usulleri düzenlemektedir.[§] Bu yasa 2014 yılında yapılan düzenlemeler ile internet özgürlüğü ve ifade yasasına kısıtlama getirdiği yönünde eleştirilere maruz kalmıştır. Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı artık yasanın 8. maddesinde belirtilen katalog suçlardan** herhangi biri ile ilgili “yeterli şüphe” görmesi durumunda bağımsız olarak idari tedbir uygulama yetkisine sahip olmaktadır. 5651 Sayılı İnternet Yasası’nın 8. maddesinin 4. fıkrasında yer alan “...suçları oluşturan yayınlara ilişkin olarak erişimin engellenmesi kararı re’sen Başkanlık tarafından verilir” ibaresi, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı’nın mahkeme kararı olmaksızın suç unsuru teşkil ettiğine inandığı ya da yeterli şüphe gördüğü web sitelerinin, erişime engelleme yetkisini açıkça ortaya koymaktadır. Yasaya eklenen 9/A maddesi kapsamında İnternette yer alan herhangi bir içeriğin özel hayatının gizliliğini ihlal ettiğini söyleyen gerçek ya da tüzel kişiler, kurum veya kuruluşlar doğrudan Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı’na başvurarak içeriğin yayından kaldırılmasını talep edebilmektedirler. Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı’da bu talep doğrultusunda mahkeme kararına gerek duymaksızın söz konusu tedbirin dört saat içerisinde uygulanmasını sağlayabilmektedir. Ayrıca bu yasadaki düzenlemeler ile artık kişisel verilerin kullanıcıların bilgisi ve onayı olmadan iki yıl süre ile kayıt altına alınacak ve talep edildiğinde Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı’na gerekçe belirtilmeksizin verilecektir. 5651 sayılı yasadaki bu yeni düzenlemelerle bir yandan 9/A maddesi kapsamında özel hayatın gizliliğinin “güvence altına”

[§] 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun (“5651 sayılı Kanun”), 19.02.2014 tarihli ve 28918 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 6518 sayılı Kanun ve 01.03.2014 tarihli ve 28928 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 6527 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (“6527 sayılı Kanun”) ile değişikliğe uğramıştır.

Bu katalog suçlar 5651 Sayılı İnternet Yasası kapsamında şöyle sıralanmaktadır: İntihara yönlendirme (madde 84), Çocukların cinsel istismarı (madde 103, birinci fıkra), Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (madde 190), Sağlık için tehlikeli madde temini (madde 194), Müstehcenlik (madde 226), Fuhuş (madde 227), Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228) ve Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar. <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5651.html>

alındığı belirtilirken, diğer yandan da kişisel verilerin izinsiz kayıt altına alınmasıyla “özel hayatın gizliliği” ihlal edildiği yönünde şüphe uyandırmaktadır. “Anayasa’ya göre, haberleşme özgürlüğü ve özel yaşamın gizliliğine müdahaleye ancak bir mahkeme tarafından karar verilebilir. Bu Türk Anayasa Hukuku’nun temel haklara ilişkin başlıca ilkelerden biridir” (Altıparmak ve Akdeniz 2008, s.127).

Günümüzde küreselleşmenin etkisi ve internetin doğasından kaynaklanabilen sorunlara klasik hukuki düzenlemeleri ve oluşturulan yasaların cevap veremediği açık biçimde ortaya çıkmaktadır. Hızlı teknolojik değişimlerle oluşan yeni kavramlarla ilgili mevcut düzenlemeler yetersiz kalmaktadır. İnternetin tüm kesimlerin ulaşımı ve kullanımına açılması çabalarının desteklenmesinin yanında teknolojinin olumlu katkılarına sağlayabilecek kültürel birikimin oluşturulması gerekmektedir. Özgürlük, hak, eşitlik, bilgilenme ve farkındalık yaratma anlamında geliştirilecek kültürel birikimin, eğitim aracılığı ile toplumun geneline yaygınlaştırılması gerekliliği de açıkça ortaya çıkmaktadır. Özellikle çocuklar ve gençlerin, teknolojiyi kullanma açısından yetişkinlere göre çok daha aktif olduğu bilinmektedir. Buradaki en büyük sorun ise, çocukların ve gençlerin büyük çoğunluğunun teknolojiyi içerik olarak nasıl kullanılacağını bilmelerinden ziyade teknolojiyi hak ve sorumlulukları çerçevesinde nasıl daha etkin ve doğru kullanılabilmelerini öğrenmelerinin gerekliliğidir.

Sonuç

Günümüzde bilgisayar ve iletişim teknolojisindeki gelişmelerin içinde en çarpıcı olanı internettir. Hem bireysel iletişim aracı olarak hem de kitle iletişim aracı olarak günümüzde yoğun biçimde kullanılmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler hukuk sistemini de etkilemektedir. Hukuk sistemindeki düzenlemelerin, internet ortamında gerçekleşen yasa dışı faaliyetler ve suç unsuru taşıyan ihlallerden daha yavaş gerçekleşmesi pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir.

İnternet üzerinden gerçekleştirilen suç unsuru taşıyan eylemlerin gerek nitelik gerekse nicelik olarak artan bir öneme sahip olduğu görülmektedir. İnternet suçları incelendiğinde, klasik anlamdaki suçların bir görünümü niteliğinde olduğunu söylenebilir. Klasik suçlara ilişkin mevcut kurallar, ceza hukukunun genel ilkeleri uygun olduğu sürece, internet ortamında oluşan suçlara da uygulanabilmektedir. Ancak internetin diğer kitle iletişim araçlarından farklı özellikleri nedeni ile farklı düzenlemeleri de gerekli kılmaktadır. Günümüzde internetin yaygınlaşmasıyla ortaya çıkan daha önce bilinmeyen veya olmayan, doğrudan internetin işleyişi ile ilgili suçlar ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte internet aracılığı ile işlenen ve cezalandırılması gereken bir

davranışın ya da eylemin, dünyanın neresinde yapıldığı, nasıl ve nerede etkili olduğunun tespit edilmesi de oldukça zor bir durumdur. Hukukun bu anlamda özgürlüklerin hak ve adalete uygun bir şekilde kullanılması amacıyla devreye girmesi kaçınılmazdır. İnternet, hukukun olmadığı ya da hukuki işlemlerin gerçekleşmediği bir alan olarak kabul edilemez. Özellikle, özel hayatın gizliliğine yönelik tehditler, internet aracılığı ile yapılan müdahaleler, bu durumun önemini daha da artırmaktadır. Hukuk ve yasalar tarafından alınan önlemler ile birlikte daha kalıcı bir çözüm yolu olarak, siber etik ya da bilişim etiği kapsamında sanal âlemde davranış kuralları konusunda özellikle genç kuşağın eğitimi konusuna öncelikli olarak yer verilmelidir. Bireyleri korumak için gerçekleştirilen düzenlemeler bazen de amacını aşan “sansür” niteliğindeki ağır yaptırımlar, hukuka aykırı veya zararlı içeriğe tamamen ulaşılmasını engelleyememekte ve usulen uygulanmış olmak için uygulandığı görüntüsünü verebilmektedir.

Hukukun kendi içinde çok fazla yoruma dayandığı bilinmektedir. Bilişim ise çok hızlı bir şekilde değişmektedir. Bilişim ve hukuk ile ilgilenenlerin birlikte çok daha fazla çalışıp, yaşanan problemlerin hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulması gereklidir. Hukuk ve bilişimin belli düzenlemeler konusunda işbirliğini geliştirmelerinin bir zorunluluk olduğu algılanmalı, teknolojinin gerektirdiği değişim, gelişim ve düzenlemelerin bir an önce gerçekleştirilip uygulamaya konmalıdır.

Bilişim teknolojileri ve yeni iletişim ortamlarındaki dönüşümün anlaşılabilmesinde, bireysel ve hukuki boyutların yanında, toplumsal boyutunun da incelenmesi gerekmektedir. Bu konuyu sadece teknik yaklaşımlarla ele almak konuyu anlaşılabilir olmaktan uzaklaştıracaktır. Toplumu, farklı grupları ve kültür öğelerini içerisinde barındıran geniş bir toplumsal sistem ve ilişkiler ağı olarak ele alabiliriz. Toplumsal değişme ise, her dönem ve toplumda gözlemlenen bir olgudur. Toplumların değişmeden kalması mümkün değildir. Günümüzde toplumsal değişimin itici gücünü oluşturan bilgi ve teknolojiye yaşanan gelişmeler, bireylerin davranış kalıplarında ve düşüncelerinde önemli etkiler ve yeni sorunları yaratmaktadır. Bu sorunların çözümünde ve gerekli tedbirlerin alınmasında hukukun tek başına yeterli olmayacağı, interdisipliner çalışmaların gerekliliği açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

Kaynakça

- AKKANAT, G. Z., 1996), "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Hukukunda İletişim Özgürlüğünün Sınırları", *İnsan Hakları Yıllığı*, 17-18
<http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/ec8f7b3cbb28b6f_ek.pdf?dergi=Insan%20Haklar%20Yilligi>
- ALTIPARMAK, K., AKDENİZ, Y., 2008, *İnternet: Girilmesi Tehlikeli ve Yasaktır - Türkiye'de İnternet İçerik Düzenlemesi ve Sansüre İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- ANALAY, C., GÜLŞEN, R., 2006, Bilişim Suçları İçinde Çocuk Pornografisi ve Mücadele Yöntemleri <<https://savcibey55.files.wordpress.com/2006/12/bilisim-suclari-icinde-cocuk-pornografisi-ve-mucadele-yontemleri.doc>> (09.09.2015)
- ATALAY, H. A., 2015, "Siber Güvenlik ve Siber Suçlar", Bilgi Güvenliği Derneği, <http://cyspa-turkey.stm.com.tr/images/sunumlar-fotolar/BGD_AhmetHamdiATALAY.pdf>
- BATIR, K., 2005, "İnternet ve Hukuk", *İnternet, Toplum, Kültür* (der. M. Binark, B. Kılıçbay), Ankara: Epos Yayınları.
- BİNARK, M., 2007, *Yeni Medya Çalışmaları* (1.Baskı), Ankara: Dipnot Yayınları.
- ÇUBUKÇU, A., BAYZAN, Ş., 2013, "Türkiye'de Dijital Vatandaşlık Algısı ve Bu Algıyı İnternetin Bilinçli, Güvenli ve Etkin Kullanımı ile Artırma Yöntemleri", *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 5, 148-174.
- DÖNMEZER, S., 1976, *Basın ve Hukuku* (1. Baskı). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını No:500.
- GÜZ, N., 2005, *Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları*. Ankara, Nobel Yayınları.
- İÇEL, K., 2015, *Kitle İletişim Hukuku*. İstanbul, Beta Basım Aş.
- İÇEL, K., ÜNVER, Y., 2005, *Kitle Haberleşme Hukuku* (6. Baskı), İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- KIR, G., 2008, *İnternet ve Gençlik*. İzmir: Şenocak Yayınları.
- KOCA, M., 2003, "Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi'nin Maddi Ceza Hukuku Alanında Öngördüğü Düzenlemeler ve Türk Hukuku", Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp'e Armağan Sayısı, Cilt III, İstanbul: Beta Yayınevi.
- OKUMUŞ, A., 2007, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Türkiye'de İfade Hürriyeti*, Ankara: Adalet Yayınevi.
- ÖZBEK, V. Ö., 2002, İnternet Kullanımında Ortaya Çıkabilecek Bazı Ceza Hukuku Sorunları, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4 (1).
- SINAR, H., 2001, *İnternet ve Ceza Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- TÜİK, 2015, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması <<http://www.tuik.gov.tr>>
- YILDIZ, S., 2007, *Suçta Araç Olarak İnternetin Teknik ve Hukuki Yönden İncelenmesi*. İstanbul: Nobel Yayınevi.
- ZENGİ, U.U., 2014, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kitle İletişim Özgürlüğü*. Ankara: Yetkin Yayınları.